

ber sayıldığını dile getiriyor ve merciin fonksiyonlarının kendisine aktarılacağı bir heyet kurulmasını teklif ediyordu (a.g.e., s. 216-231). Bazı yazarlar da günümüz problemlerinin tek bir müctehidin kavrayamayacağı kadar karmaşık olduğunu, bu sebeple merci-i taklîd-i mutlak fikrinin bırakılıp onun yerine her müctehidin belli bir alanda uzmanlaşmasını ve sadece o alanda taklîd edilmesini öneriyordu. Allâme Seyyid Muhammed Hüseyin Tabâtabâî ise deneme kabilinden de olsa önde gelen fakihin geniş kapsamlı siyasî otoritesini (velâyet-i fakih) ima ediyordu ki (a.g.e., s. 71-100) bu düşünce on yedi yıl sonra kurulacak olan İran İslâm Cumhuriyeti'nin anayasal temelini teşkil edecekti. Merciin siyasete mesafeli durmasını savunarak Burûcirdî'nin çizgisini sürdürenler genelde Necef'te Âyetullah Seyyid Muhsin Tabâtabâî, ondan sonra da Âyetullah Ebû'l-Kâsım Hûî etrafında toplanırken İran'daki siyasî gelişmeler bir merci olarak Humeynî'yi ön plana çıkarmıştır. 1963'ten İran İslâm Devrimi'ne kadar gelen süreçte Humeynî bu terimi, siyasî ıslahat ve devlet yönetimini de fakihin yetki alanı içine alacak şekilde yeniden yorumlayarak İran İslâm Cumhuriyeti'nin anayasal temeli haline getirmiştir. Bu anlayış, 2-3 Aralık 1979'da yapılan referandumla kabul edilen anayasanın 107. maddesinde şu şekilde ifadesini bulmuştur: "5. maddede belirtilen vasıflara sahip (çağın şartlarını bilen, âdil, dindar, cesur, yetenekli, yönetme kabiliyeti olan) bir fakih insanların çoğunluğu tarafından merci ve rehber sayıldığı takdirde -yüce merci-i taklîd ve devrim lideri Âyetullâhî'l-uzmâ İmam Humeynî'nin durumunda olduğu gibi- o kişi yönetme ve onun gerektirdiği bütün yükümlülükleri icra etme yetkisine sahiptir." Böylece taklîd geleneği bir merci-i taklîdi en yüksek idarî güç makamına yükseltmekle sonuçlandı. Bununla birlikte Humeynî zamanın yegâne mercii değildi. Diğer mercilerin kendi bağlılarına verdikleri fetvalar bazan onun velî-i fakih olarak verdiği kararlarla çalışmaktaydı. Özellikle 1980-1981'deki toprak dağıtımı konusunda böyle bir durum ortaya çıkmış, idarî otoriteye sahip merciin fetvasının diğer mercilerin aynı konudaki farklı fetvalarından önce geleceği belirtilerek (Humeynî, *İstiftâ'ât*, I, 19) durumu açıklığa kavuşturma zarureti doğmuştu.

Uzun zaman rehberlikte Humeynî'nin vekili gözüyle bakılan merci-i taklîd Âye-

tullah Hüseyin Ali Muntazırî, 1988 yazında devrimi ve teşhis ettiği eksiklikleri açıkça eleştirince kendisini bu makamdan hayli uzaklaştırmış oldu. Ancak Humeynî Haziran 1989'da öldüğünde İran'daki diğer mercilerden hiçbiri siyasî yetenek bakımından onun yerini doldurabilecek durumda değildi. Günümüzde bu makamda oturan Seyyid Ali Hamaney bir müctehid olmakla beraber o sırada henüz merci olarak ortaya çıkmamıştı. Bunun üzerine anayasanın 107. maddesi değiştirilerek rehberin tanınmış bir merci olması şartı kaldırılmış ve değişiklik 28 Temmuz 1989'da yapılan referandumla kabul edilmiştir. Humeynî'den sonra hayattaki tek büyük merci olan Âyetullah Ali Arâkî'nin Kasım 1994'teki ölümüyle Âyetullah Hamaney İran'daki birçok âlimin desteğiyle merciliğini ilân etmiştir. Böylece -artık anayasal bir gereklilik olmasa da- yine siyasî sistemin liderliğiyle mercilik görevi birleşmiş oldu. Merci olarak Hamaney'in bu makama getirdiği yenilik, kendisine teknik uzmanlık konularında tavsiyelerde bulunacak bir fetva konseyi tayin etmesi olmuştur. İran'da mesele resmen bu şekilde çözüme kavuşturulmuş görünse de merci-i taklîdin seçimi, yetkileri, devletle ve diğer mercilerle ilişkileri Şii düşünce çevrelerinde hâlâ etkin biçimde tartışılmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Bahşî der Bâre-i Mercî'yyet ve Rûhâniyyet, Tahran 1341 hş.; Humeynî, *er-Resâ'il*, Necef 1384/1964; a.mlf., *Risâle-i Ahkâm* (nşr. Âyetullah Rızvânî), Tahran 1359/1980, s. 326-335; a.mlf., *İstiftâ'ât*, Kum 1375/1996, I, 19; M. Hüseyin Burûcirdî, *Tavzîhu'l-mesâ'il*, Tahran, ts.; M. Cevâd el-Mağniyye, *Fıkhu'l-İmâm Cafer eş-Şâdik*, Beyrut 1965, VI, 378-386; Hamid Algar, *Religion and State in Iran, 1785-1906: The Role of the Ulama in the Qajar Period*, Berkeley-Los Angeles 1969; a.mlf., "Fatvâ", *Elr*, IX, 428-436; M. Bâkır es-Sadr, *el-Fetâvâ'l-vâzîha*, Beyrut 1403/1983, s. 87-121; G. Rose, "Velayet-e Faqih and the Recovery of Islamic Identity in the Thought of Ayatollah Khomeini", *Religion and Politics in Iran* (ed. N. R. Keddie), New Haven 1983, s. 166-188; Hossein Modarressi Tabâtabâî, *An Introduction to Shi'i Law*, London 1984, tür.yer.; M. Kâzım et-Tabâtabâî, *el-Urvetü'l-vuşkâ*, Beyrut 1404/1984, I, 3-24; *Wilayah and Marjâiyyah Today*, Houston 1995; M. Hüseyin Fazlullah, *el-Mesâ'ilü'l-fıkhiyye*, Beyrut 1416/1995, I-II; Âyetullah Hamaney, *Ecvibetü'l-istiftâ'ât*, Beyrut 1416/1996, I-II; Ahmad Kazemi Moussavi, *Religious Authority in Shi'ite Islam*, Kuala Lumpur 1996; a.mlf., "The Establishment of the Position of Marja'iyet-i Taqlid in the Twelver-Shi'i Community", *Jr.S*, XVIII/1 (1985), s. 35-51; a.mlf., "The Institutionalization of Marja'-i Taqlid in the Nineteenth Century Shi'ite Community", *MW*, LXXXIV

(1994), s. 279-299; *The Most Learned of the Shi'a: The Institution of the Marja' Taqlid* (ed. L. S. Walbridge), Oxford 2001; A. K. S. Lambton, "A Reconsideration of the Position of the Marja' al-Taqlid in the Religious Institution", *St.I*, XX (1964), s. 115-135; J. Eliash, "The Ithnâ'ashari-Shi'i Juristic Theory of Political and Legal Authority", *a.e.*, XXIX (1969), s. 17-30; N. Calder, "Judicial Authority in Imami Shi'i Jurisprudence", *British Society for Middle Eastern Studies Bulletin*, VI/2, Durham 1979, s. 104-108; a.mlf., "Accommodation and Revolution in Shi'ite Jurisprudence: Khomeini and the Classical Tradition", *MES*, XVIII (1982), s. 3-22; a.mlf., "Marja' Al-Taqlid", *The Oxford Encyclopedia of the Modern Islamic World* (ed. J. L. Esposito), New York 1995, IV, 45-48; L. Clarke, "The Shi'i Constriction of Taqlid", *Journal of Islamic Studies*, XII/1, Oxford 2001, s. 40-64; J. Calmard, "Mardja'-i Taqlid", *El²* (İng.), VI, 548-556; R. P. Mottadeh, "Wilâyat al-faqih", *The Oxford Encyclopedia of the Modern Islamic World*, IV, 320-322.

HAMİD ALGAR

MERCİDÂBIK MUHAREBESİ

Osmanlılar ile Memlükler arasında
922 (1516)
yılında yapılan savaş.

Suriye ve Mısır'ın Osmanlılar'ın eline geçmesiyle sonuçlanacak bir dizi savaşın ilki ve en önemlisi olan bu meydan muharebesi, Hz. Dâvûd'un makamının bulunduğu inanılan Dâbık sahrasında cereyan etmiştir. Burası Halep'in yaklaşık 38 km. kuzeyinde Antakya'dan Menbic'e giden yol üzerinde, Kuveyk ırmağı kenarındaki Dâbık adlı yerleşme biriminin yakınında yer alır. Merc Arapça'da "otlak, çayırılık, düz yer" anlamına gelmekte olup "Dâbık sahrası, Dâbık çayırılığı" karşılığında buraya Merc-i Dâbık denmiştir. Bazı hadislerde Rumlar'ın buraya kadar gelmesiyle kıyamet âlâmetlerinin belireceği şeklinde atıf yapılan Dâbık'ın tarihi oldukça eskiye gider. Bölgenin Asurîler tarafından Dabigu diye adlandırıldığı belirtilir. Emevîler (Mervânîler) ve Abbâsîler döneminde Bizans'a karşı yapılan akınlarda askerî bir üs haline gelen Dâbık, Arap kaynaklarına göre Halife Süleyman b. Abdülmelik'in Bizans'a yönelik seferi sırasında Suriye ordularının ana karargâhı olmuştur. Halife de bir süre Dâbık'ta bulunmuş ve 99'da (717) yine burada vefat etmiştir. Hârûnürreşîd'in aynı sahrada karargâh kurduğu, Mirdâsîler'den Mahmud'un 457 Recebinde (Haziran 1065) amcası Atıyye'yi burada mağlûp edip Halep'e girdiği, 491'de (1098) Franklar An-

takya'yı ele geçirdiklerinde Musul hâkim-i olan Kürboğa'nın onlara karşı yine bu mevkide ordu topladığı bilinmektedir. Memlûkler devrinde Anadolu'ya yapılan askerî harekâtlarda ana üs olma özelliğini koruyan Mercidâbık asıl şöhretini Osmanlılar ile Memlûkler arasında meydana gelen savaşla kazanmıştır. Osmanlı hâkimiyeti sırasında Dâbık'ın küçük bir yerleşme yeri olduğu, 926'da (1520) Azâz nahiyesine bağlı olup on dokuz hâne nüfusu bulunduğu, bu nüfusun 932'de (1526) otuz iki hâneye çıktığı anlaşılmaktadır.

Çaldıran Savaşı ile doğudaki en önemli rakibini sindiren Yavuz Sultan Selim'in Doğu ve Güneydoğu Anadolu'ya hâkim olmak için giriştiği faaliyetler, aynı bölgede önemli bazı şehirleri elinde bulunduran Memlûk Sultanı Kansu Gavri'yi endişelendirmeye başlamıştı. İki devlet arasında II. Bayezid döneminde (1481-1512) Çukurova bölgesinde baş gösteren çatışmaların yol açtığı gerginliğin, Dulkadiroğulları meselesinin ve Hicaz bölgesine yönelik Osmanlı siyasetinin er geç yeni bir çekişmenin kaynağı olacağı her iki tarafça da bekleniyordu. Osmanlılar, görünüşte Safevî etkisini yok etmek için Doğu Anadolu'da hızlı bir harekât sürdürürken bir yandan da gelişmeleri yakından izleyen Memlûkler'in tepkisini anlamaya çalışıyorlardı. Memlûkler ise Şah İsmâil'e karşı Osmanlılar'ın kazandığı başarının ardından bölgede oluşan boşluğu doldurmaya ve yeni duruma uyum sağlamaya çabalıyor, sınır boylarındaki askerî harekâtı dikkatle takip ediyorlardı. Yavuz Sultan Selim, Anadolu'ya tam hâkim olmanın yolunu Memlûk etkisini ortadan kaldırmakta görüyordu. Daha da ileri giderek Suriye ve Mısır'ın ele geçirilmesinin kendisini İslâm dünyasında tek bir lider haline getireceğini, bunun da tarihî ticaret yollarında tam bir denetim kurma yolunu açacağını, mukaddes yerler üzerinde nüfuz tesis ederek İslâm dünyasının güçlü bir koruyucusu sıfatını kazanacağını hesaplıyordu. Öte yandan mukaddes yerlere karşı oldukça ciddi boyutlara ulaşan Portekiz tehdidi karşısında zorlanan Memlûkler'in yerini almakla, bu hristiyan tehdidine daha kuvvetli bir karşılıkta bulunarak Haremeyn'i koruma ve kollama misyonunu üstlenmeyi de planlamıştı.

Memlûk Sultanı Kansu Gavri, Yavuz Sultan Selim'in siyasî teşebbüslerinin far-

kına varmış, sınırlarında cereyan eden mücadeleye sessiz kalmayarak bir taraftan Şah İsmâil ile irtibat kurduğu gibi bir taraftan da bizzat kendi kuvvetleriyle Şam bölgesine hareket etme hazırlıklarına başlamıştı. Şah İsmâil'in elçisini kabul etmesi ve onlarla irtibat kurması, Yavuz Sultan Selim'e öteden beri planladığı sefer için önemli bir fırsat ve bahane sağladı. Dönemin Osmanlı kaynakları, Osmanlı padişahının başlangıçta doğrudan Memlûkler üzerine yürüme niyetini açığa vurmadığını, o sırada Safevîler'in Doğu ve Güneydoğu Anadolu'daki faaliyetleri ve bu arada Şah İsmâil'in bölgeye yolladığı kuvvetlerin başında bulunan Karahan'ın Diyarbekir'i geri alma teşebbüsleri karşısında buraya yönelik bir sefer açma kararı verdiğini belirtirler. Sünnî bir devlete karşı gerekçesiz olarak savaş açmanın getireceği tepkileri hesap eden Yavuz Sultan Selim, muhtemelen bu niyetini giriştiği diplomatik faaliyetler sonrasında sınır boylarında Memlûk ordusuyla karşılaştığı ve savaşın kaçınılmaz bir hale geldiği bir sırada açık olarak ilân etmiştir.

Karahan'ın Diyarbekir havalisine yollandığını öğrenen Yavuz Sultan Selim vezirîâzamlığa getirdiği Hadım Sinan Paşa'yı önden bölgeye gönderdi (25 Rebûlevvel 922 / 28 Nisan 1516). Sinan Paşa yol boyunca gerekli hazırlıkları yaparak ilerlerken kendisi de 4 Cemâziyelevvel'de (5 Haziran) İstanbul'dan hareket etti. Memlûk sultanı, Sinan Paşa'nın hareketini öğrenince 50.000 kişilik bir kuvvetle yanında Halife Mütevekkil-Alellah, dört mezhap kadıları ve Osmanlı şehzadesi Kasım olduğu halde Halep'e gitmek üzere yola çıktı (16 Rebûlâhîr / 19 Mayıs). Memlûk kaynakları, onun Dulkadiroğulları arasındaki mücadeleyi gözetmek ve Yavuz Sultan Selim ile Şah İsmâil'in arasını bulmak bahanesiyle yola çıktığını, bir taraftan Osmanlı-Safevî mücadelesinin galibinin Mısır üzerine yöneleceği beklentisi içinde olduğunu, Yavuz Sultan Selim'in Mısır seferi için Dulkadirli Şehsuvaroğlu Ali Bey ve kendisiyle bağlantısı olan Halep Valisi Hayır Bey tarafından teşvik edildiğini belirtir. İbn İyâs ise Kansu Gavri'nin kölelerinden Hoşkadem'in efendisiiyle olan anlaşmazlığı sebebiyle kaçıp Osmanlı ülkesine sığındığını ve Mısır'daki durumu Yavuz Sultan Selim'e anlatarak onu sefer için harekete geçirdiğini yazar. Yine İbn İyâs, Kansu Gavri'nin muhtemel bir Osmanlı saldırısı karşısında Şah İsmâil ile gizlice ittifak kurduğuna da temas eder

(Bedâ'î'u'z-zühûr, V, 35). Memlûk elçileri dönüş yolundayken (Rebûlâhîr 922 / Mayıs 1516) bir Osmanlı ajanı durumu öğrenerek İstanbul'a haber vermişti.

Kansu Gavri'nin sınır boylarına hareketiyle önemli bir taktik hatası yaptığı üzerinde durulursa da aslında mukadder olan Osmanlı tehdidini önden karşılamak ve arkadaki güçlere zaman kazandırmak amacıyla acele olarak Halep'e gitmeyi gerekli gördüğü, Şah İsmâil ile irtibat kurup Osmanlılar için caydırıcı bir güç gösterisinde bulunmak istediği söylenebilir. Safevîler ile müşterek bir harekât planladığına dair herhangi bir ipucu olmamakla birlikte Venedik kaynaklarına göre Şah İsmâil 60.000 askeriyle Memlûkler'e katılmak için hareket etmiş, ancak Diyarbekir ile Suriye arasındaki el-Bîre Geçidi'ne Yavuz Sultan Selim'in asker yerleştirmesi sebebiyle ilerleyememişti. Şah İsmâil'in mücadeleyi uzaktan izlemesi, Mısır seferi boyunca da herhangi bir harekete teşebbüs etmemesi, Osmanlılar tarafından oldukça abartılan Memlûk-Safevî ittifakının aslında hiç de sağlam temellere oturmadığını göstermesi bakımından dikkat çekicidir. Yavuz Sultan Selim'in Sünnî bir devlet olarak Memlûkler'i Safevîler ile iş birliği yapmak suretiyle dinden çıkmış Râfîzî bir konuma düştükleri iddiası ile suçlaması, hatta bu yolda savaşın meşrû görüldüğüne dair fetva alması psikolojik bakımdan etkili olmuş görünmektedir. Belki de bu töhmet, Kansu Gavri'yi ciddi bir şekilde Safevîler'le birlikte hareket etme konusunda tereddüde düşürmüştür.

Yavuz Sultan Selim, İstanbul'dan çıkmadan önce hareket planının Safevîler'e karşı olduğunu bildirmek için Rumeli Kazaskeri Molla Zeyrekzâde Rükneddin ile Karaca Paşa'yı Memlûk sultanına gönderdi. Kendisi Kayseri üzerinden Elbistan'a gitti ve burada Sinan Paşa ile buluştu. Bundan önce Akşehir'de iken 25 Cemâziyelevvel'de (26 Haziran) Safevîler'in Koçhisar'da yenilgiye uğratıldığı haberi Karahan'ın kesik başı ile kendisine ulaşmış, o da bunu bir mektupla birlikte Kansu Gavri'ye göndermişti. Ayrıca bu sırada Kansu Gavri'nin Halep'e vardığı haberi de geldi (25 Temmuz). Gerçekten de Kansu Gavri 10 Cemâziyelâhîr'de (11 Temmuz) Halep'e girmiş ve Yavuz Sultan Selim'in hareketlerini izlemeye çalışmış, bu arada Osmanlı elçileriyle görüşmüş ve Moğolbay'ı Osmanlı padişahına yollayarak karşılık vermişti. Osmanlı elçileri 10 Receb-

de (9 Ağustos) Tûcan dere konağında Osmanlı ordugâhına ulaştıklarında beş gün önce alınan Mısır seferi kararını öğrendiler. Kansu Gavri'nin durumu hakkında padişaha bilgi verdiler. Artık seferin Mısır üzerine olacağı duyurulmuştu ve Memlûk sultanı Safevîler'in hâmisî olmakla (hâmi-i küfr) suçlanıyordu. Tohma çayı kenarında alınan savaş kararının ardından Osmanlı ordusuna yeni katılımlar oldu. Bu arada Malatya civarından Antep'e doğru hareket edilirken padişaha suikast düzenleme amacıyla oldukları tesbit edilen tüfekli dört cüdi yakalanmış, Yavuz Sultan Selim bunların Kansu Gavri tarafından gönderildiği kanaatle ona sert bir mektup yollamıştı (Hadîdî, s. 402). Ordu Antep'e giderken 19 Receb'de (18 Ağustos) Antep hâkimi Yûnus Bey kale-nin anahtarlarını padişaha teslim etti. İki gün sonra Antep'te yapılan divanda savaş görüşüldü ve harekât planları hazırlandı, ertesi gün de taktik hazırlıklara ağırlık verildi. 24 Receb'de (23 Ağustos) Tel Habeş konağına ulaşan orduya ertesi gün çarpışmaların başlayacağı duyuruldu. Bu arada Memlûk ordusu da Halep'ten yola çıkarak Mercidâbık sahrasında konaklamıştı.

25 Receb 922 (24 Ağustos 1516) Pazar sabahı iki ordu karşı karşıya geldi. Osmanlı ordusu ile Memlûk ordusu asker sayısı bakımından hemen hemen birbirine eşitti. Bazı kaynaklarda ordu mevcudunun 120.000 dolayında olduğu belirtilirse de bunun 80.000'e (12.000 tüfekli yeniçeri, 30.000 kapıkulu merkezde, 20.000 Anadolu, 20.000 Rumeli kuvveti sağ ve sol kanatta olmak üzere: bk. Hadîdî, s. 398-408) ancak ulaştığı tahmin edilmektedir. Memlûk ordusu da 70-80.000 dolayında idi. Osmanlı ordusunun merkezinde padişahla Vezirîâzam Sinan Paşa ve kapıkulu askerleri yer almıştı. Tüfekte donatılmış olan yeniçerilerin önüne 300 kadar top arabası zincirlerle birbirine bağlanarak hat oluşturulmuş ve toplar dizilmişti. Sağ kolda Anadolu Beylerbeyi Zeynel Paşa, Karaman Beylerbeyi Hüsrev Paşa, Dulkadirli Şehsuvaroğlu Ali Bey ve Ramazanoğlu Mahmud Bey; sol kolda Rumeli Beylerbeyi Yûsuf (Küçük Sinan) Paşa, Rum Beylerbeyi Mehmed Paşa, Diyarbekir Beylerbeyi Bıyıklı Mehmed Paşa ve Mengli Giray oğlu Saâdet Giray'ın kuvvetleri bulunuyordu. Şükrî-i Bitlisî, savaşın hemen başında vezirlerden Sinan Paşa ile Yûnus Paşa'nın birbiriyle padişahın huzurunda sert bir şekilde tartıştığını ve sonra sağ kola Sinan Paşa'nın, sol kola Yûnus Pa-

şa'nın yollandığını belirtir (*Selîmnâme*, s. 253-254). Memlûk ordusunda ise sağ tarafta Şam nâibi Sıbay, sol kolda Halep nâibi Hayır Bey'in kuvvetleri yer almıştı. Nitekim savaş başladığında Halep nâibinin süvarileri Anadolu, Şam nâibinin kuvvetleri de Rumeli koluna saldırmıştı. Memlûkler'de de ateşli silâhlar vardı, fakat bunları savaş sırasında etkili şekilde kullanmadılar. Sert süvari hücumlarıyla Osmanlı ordusunu kolayca dağıtabileceklerini düşünüyorlardı. Ateşli silâhlardan nefret eden Memlûk askerî grupları cenâverliğin kılıçla belirlenebileceğini haykırarak meydan okuyorlardı.

İlk hücum Memlûk kuvvetlerince gerçekleştirildi. Bunlar top ve tüfek atışlarıyla önce biraz kayıp verdilerse de sonra yelpaze gibi açılarak sağ ve sol kola saldırdılar. Osmanlı kanatları bu seri hücumla sarsıldı ve geriledi. Bunun üzerine kanatlar merkezden takviye edildi, tüfekçilerin devreye girişiyle Memlûk saldırısı durduruldu. Bazı Osmanlı kaynaklarına göre Rumeli askerî koluna saldıran Şam nâibi Sıbay (Keşfî Mehmed Çelebi'ye göre Pîr Budakoğlu Arslan) çarpışırken atından düşürülüp öldürülmüş, bu kolda bozgunluk emâreleri görülünce Halep nâibi savaşın kötüye gittiğini anlayıp hemen geri çekilmiş ve Osmanlı merkez kuvvetleri Memlûk sultanı üzerine yürüyerek onları dağıtmıştı. İkinciye kadar süren çarpışmaların ardından Osmanlılar galip geldiler. Memlûk ordusu geri çekilip dağıldı. Aralarında belli başlı büyük emîrlerin de bulunduğu birçok Memlûk kumandanı esir alındı ya da maktul düştü. Bazı araştırmalarda Hayır Bey ile Canbirdi Gazâlî'nin hıyanet edip sultanın öldüğünü orduda ilân etmeleriyle Memlûk kuvvetlerinin dağıldığı belirtilirse de bu doğru değildir. Aslında dönemin kaynaklarına göre Dulkadirli Abdürrezzak Bey ile Halep Emîri Hayır Bey kaçarken Yûnus Paşa tarafından yakalanıp padişahın huzuruna getirilmişti. Bunlar ordugâhta Canbirdi Gazâlî'yi görmüştü. Padişah daha sonra Canbirdi ile Hayır Bey'i geri göndererek dağılan Memlûk kuvvetlerinin durumunu öğrenmek istemişti. Yani bu gelişmeler savaşın bitiminden sonra olmuştu. Öte yandan bazı Memlûk kaynaklarında Kansu Gavri'nin "celban" ve "karânîsa" denilen Memlûk askerî gruplarından kendilerine güvenmediği karânîsayı öne sürdüğünü, yanında tuttuğu celbanın ise ilk hücumu yapma şerefine kendilerine verilmemesinden dolayı alınarak yeterli ölçüde savaşmadığı belirtilir.

Savaş sonunda içlerinde esir düştükten sonra itaat etmeyen bazı emîrlerin de bulunduğu 2000 kadar Memlûk askerî idam edildi. Bir bölümü de serbest bırakıldı. Kansu Gavri'nin durumu araştırıldı ve onun kaçarken âniden rahatsızlanıp atından düşerek ölmüş olduğu öğrenildi. Ardından padişah Halep'e girdi. Şehirde bulunan Abbâsî halifesini kabul ederek ona iyi muamelede bulundu. Burada padişah adına hutbe okundu. Ardından Hama, Humus, Şam gibi şehirler teslim oldu ve buralara hemen birer sancak beyi tayin edildi.

Mercidâbık Muharebesi Osmanlılar'a Suriye, Lübnan ve Filistin'in hâkimiyetini sağlayarak Mısır yolunu açmış, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'daki şehirlerde Osmanlı hâkimiyetini sağlamlaştırmış, dolaylı olarak Safevîler'in beklentilerini boşa çıkarmış, Memlûk Sultanlığı'nın tarih sahnesinden silinişinin ilk önemli adımını oluşturmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Belâzûrî, *Fütûh* (Fayda), s. 245, 247; İbn İyâs, *Bedâ'î'u'z-zühûr*, V, 35-65; Şükrî-i Bitlisî, *Selîmnâme* (nşr. Mustafa Argunşah), Kayseri 1997, s. 242-259; Keşfî Mehmed Çelebi, *Selîmnâme* (haz. Abdurrahman Sağır, yüksek lisans tezi, 1993), İÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 75-90; Hadîdî, *Tevârih-i Âli-i Osmân* (nşr. Necdet Öztürk), İstanbul 1991, s. 398-408; Lutfî Paşa, *Târih* (nşr. Kayhan Atik), Ankara 2001, s. 222-230; İbn Tolun, *İ'lâmü'l-verâ* (nşr. M. Ahmed Dehman), Dımaşk 1984, s. 229-230; İbn Zünnûl, *Vâkı'atü's-Sultân el-Gavri ma'a Selim el-Osmânî* (nşr. Abdülmün'im Âmir), [baskı yeri yok] 1997 (Edebül-harb), s. 13-47; Celâlzâde Mustafa Çelebi, *Selîmnâme* (nşr. Ahmet Uğur - Mustafa Çuhadar), Ankara 1990, s. 173-189; Çerkezler Kâtibi Yûsuf, *Târih-i Mısır*, Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 2146, vr. 25^b-35^b; "Mısır Seferi Rûznâmesi" (Feridun Bey, *Münşeat* içinde), I, 450-451; "Haydar Çelebi Rûznâmesi" (a.e. içinde), I, 478-480; Hasan-ı Rûmlü, *Ahşenü't-tevârih: A Chronicle of the Early Safavîs* (nşr. ve trc. C. N. Seddon), Baroda 1931, I, 159-161; Hoca Sâdeddin, *Tâcü't-tevârih*, İstanbul 1280, II, 324-336; Hammer (Atâ Bey), IV, 193-195; Selâhattin Tansel, *Yavuz Sultan Selim*, Ankara 1969, s. 118-146; a.m.f., "Silahşor'un Fetihnâme-i Diyâr-ı Arab Adli Eseri", TV, I/2 [17] (1958), s. 295-311; Muhammed Harb Abdülhamid, *I. Selim'in Suriye ve Mısır Seferi Hakkında İbn İyâs'da Mevcut Haberlerin Selîmnâmelerle Mukayesesi: XVI. Asır Osmanlı-Memlûklü Kaynakları Hakkında Bir Tetkik* (doktora tezi, 1980), İÜ Ed. Fak., s. 105-120; Enver Çakar, *XVI. Yüzyılda Halep Sancağı (1516-1566)*, Elazığ 2003, s. 349, 381; Halil Edhem, "Mısır Fethi Mukaddematına Âid Mühim Bir Vesika", *TTEM*, XVII/19 [96] (1928), s. 30-36; R. Hartmann, "Dâbık", *İA*, III, 446; E. Honigmann, "Merc Dâbık", a.e., VII, 751-752; M. Cavid Baysun, "Merc Dâbık Muhârebesi", a.e., VII, 752-754.

FERİDUN EMECEN